

Crynodeb o dystiolaeth gan rieni a gofalwyr

Isod, mae crynodeb byr o'r sesiynau tystiolaeth anffurfiol a gynhaliwyd gyda rhieni a gofalwyr. Dewisodd dros 25 o rieni a gofalwyr gymryd rhan yn y sesiynau anffurfiol ar ôl i'r sefydliadau a oedd eisoes wedi cyflwyno tystiolaeth ysgrifenedig i'r ymchwiliad gysylltu â nhw.

Lle y bo'n berthnasol, rydym wedi dyfynnu'r union sylwadau a roddwyd i aelodau'r Pwyllgor yn ystod ymweliadau a sesiynau tystiolaeth anffurfiol.

Natur y problemau iechyd meddwl

Ni ofynnwyd i'r rhai a ddaeth i'r sesiwn rhieni/gofalwyr a'r sesiwn pobl ifanc roi'r holl fanylion am amgylchiadau meddygol eu plant. Fodd bynnag, clywsom eu bod yn cynnwys amrywiaeth eang o faterion iechyd meddwl gan gynnwys **anhwylder obsesiynol cymhellol (OCD), gorbryder difrifol, anhwylder ar y sbectrwm awtistiaeth, syndrom Tourette, Asperger, anhwylder deubegynol, anhwylder diffyg canolbwyntio a gorfywiogrwydd (ADHD), dyspracsia ac anhwylderau bwyta**. Roedd llawer o'r bobl ifanc wedi bod yn **niweidio'u hunain yn sylweddol**, gan gynnwys rhai a oedd wedi ceisio cyflawni hunanladdiad sawl tro. Roedd gan lawer o'r bobl ifanc broblemau ychwanegol a oedd yn dwysáu eu sefyllfa e.e. anabledau, bod mewn gofal yn flaenorol, cael eu cam-drin yn rhywiol; colli rhiant; bod yn ofalwr; bod â rhieni a chanddynt broblemau iechyd meddwl eu hunain.

Y themâu sy'n dod i'r amlwg

Roedd mwyafrif y rhieni a'r gofalwyr wedi cael profiad negyddol iawn o wasanaethau arbenigol CAMHS ond roedd dau ohonynt wedi cael profiad da ar y cyfan. O gofio mai wedi dewis cymryd rhan yn y sesiynau anffurfiol roedd y rhieni, roedd eu tystiolaeth yn fwy tebygol o adlewyrchu problemau â CAMHS.

Cael gwasanaethau: atgyfeirio ac amseroedd aros: Dyma rai sylwadau: atgyfeiriadau'n cael eu gwrthod 'heb esboniad'; sawl achos pan wrthododd gwasanaethau arbenigol CAMHS atgyfeiriadau gan feddygon teulu heb iddynt weld y plentyn; anawsterau mawr wrth geisio cael unrhyw fath o gymorth; rhieni'n gorfod brwydro'n galed i gael cymorth; rhieni proffesiynol a chanddynt gefndir meddygol yn llwyddo i gael CAMHS i ailasesu a derbyn yr atgyfeiriad – 'beth am y rhieni na allant wneud hynny'; gorfod treulio misoedd yn ticio bocsys i gael cymorth gan CAMHS; CAMHS yn gwrthod darparu cymorth arbenigol e.e. i blant byddar: 'mae'r cyfan yn dibynnu ar y diagnosis'; dim, neu fawr ddim cymorth. Rhieni'n gorfod eirioli a lobbïo i gael gwasanaethau – ac mae'r rhan fwyaf ohonynt yn dal i deimlo'u bod mewn argyfwng ac nad ydynt yn cael y gwasanaethau sydd eu hangen iddynt; problemau'n cael eu atgyfeirio eto at CAMHS. Roedd nifer o rieni wedi troi at wasanaethau preifat. Clywsom gan un seicolegydd a oedd yn gweithio gyda rhai pobl ifanc mewn

Cynulliad
Cenedlaethol
Cymru

National
Assembly for
Wales

un prosiect fod yn rhestr aros o 19 mis i gael cymorth arbenigol gan CAMHS yn eu hardal. Mewn ardal arall dywedodd gweithiwr proffesiynol wrthym fod rhestr aros o 16 mis.

Dyma rai dyfyniadau penodol:

- 'Dydi plant a phobl ifanc ddim yn cael eu gweld nes ei bod yn argyfwng arnynt ac, yn aml iawn, nid ydynt yn cael eu gweld bryd hynny chwaith';
- 'Mae fel petai'r holl broses wedi'i chynllunio i hidlo pobl';
- 'Dwi wedi bod ôl ac ymlaen at y meddyg teulu ers pan oedd fy mhlentyn yn 5 oed';
- 'Dydyn nhw'n gwneud dim ond chwilio am esgusodion i beidio â derbyn achos';
- 'Gwrthododd CAMHS drin fy mab heb ei weld o hyd yn oed - rhwystredig iawn';
- 'Ni ddylai rhieni orfod brwydro am wasanaethau';
- 'Ymateb i argyfwng y maent o hyd - bu'n rhaid i ni wrthod gadael yr uned ddamweiniau er mwyn i'n merch gael cymorth';
- 'Mae wedi bod yn hunllef ceisio cael help o unrhyw fath - rwy'n gweithio yn y GIG ac rwy'n dal yn ei chael yn anodd cael hyd i'r gwasanaethau sydd eu hangen ar fy mab';
- 'Mae'r plant yn cael eu gadael ar y rhestr aros o hyd';

Y cymorth sydd ar gael: Dyma rai sylwadau: oedi hir iawn cyn gweld seiciatrydd; darparu gwasanaethau ar ffurf model meddygol cyfyng iawn a phrinder therapiâu siarad; plant yn cael diagnosis ond dim cymorth; y gwahaniaeth rhwng y modd y caiff salwch corfforol a salwch meddyliol eu trin. Roedd un fam (nad oedd gallu dod i'r sesiwn anffurfiol ar ddiwrnod) wedi gofyn i un o weithwyr Hafal ddweud wrth yr Aelodau bod ei merch wedi eu lleoli yn Northampton a bod hyn yn rhoi straen mawr ar y teulu cyfan gan na allai'r fam yrru. 'Nid yw'r gwasanaethau a geir yn y clinigau'n diwallu anghenion y plant', ac nid yw'r amseroedd agor yn helpu - mae rhai cyflyrau iechyd meddwl yn gwaethygu yn ystod y nos.

Cynulliad
Cenedlaethol
Cymru
National
Assembly for
Wales

Dyma rai dyfyniadau penodol:

- 'Mae CAMHS yn dweud 'Dyma'ch diagnosis – hwyl fawr' – pam mae iechyd meddwl yn cael ei drin mor wahanol i iechyd corfforol?;
- 'Mae'r gwasanaeth yn gwegian dan y pwysau';
- '[Mae] bwlch sylweddol mewn gwasanaethau pan fydd argyfwng';
- 'Mae'n ymddangos bod CAMHS am olchi'u dwylo o blant a phobl ifanc '.

Staffio: Cafwyd llawer o sylwadau am brinder staff; dim digon o staff i gymryd lle'r rheini sy'n mynd ar wyliau neu'n symud i swyddi eraill; dim digon o staff neu staff llanw; pan gaiff staff CAMHS eu galw i ymdrin ag argyfwng, mae plant eraill wedyn yn colli eu hapwyntiadau; 'cnewyllyn staff' – does dim therapi teulu na therapi chwarae ar gael. Gan nad oes digion o staff a chan fod adnoddau'n brin – mae rhieni a gofalywyr yn pontio'r bwlch. 'Nid yw staff CAMHS bob amser yn arbenigwyr'; doedd y staff ddim yn gwybod llawer mwy am y cyflwr na'r rhieni.

Pontio rhwng gwasanaethau plant a gwasanaethau oedolion: Dyma rai sylwadau: 'Does dim pontio o gwbl'; 'bydd yn rhaid i mi wneud y cyfan eto'; bydd fy merch yn 18 oed cyn bo hir ac rwy'n gofyn am wybodaeth o hyd.'

Yr effaith ar y teulu: Clywodd yr Aelodau sylwadau fel y canlynol: mae'r teulu wedi'i 'ddinistrio' ac mae wedi effeithio'n arw ar y plant eraill; y plentyn yn ymddwyn yn dreisgar at y rhieni a brodyr a chwiorydd, ac mae hyn yn fwy brawychus wrth i'r plant dyfu. 'Mae fy mhentyn yn ymosodol gan nad yw ei broblemau iechyd meddwl yn cael eu trin ac mae'r ddau riant yn awr yn cymryd meddyginiaeth oherwydd y straen'. Rwy'n teimlo nad oes neb am helpu. Soniodd rhai rhieni wrthym eu bod yn cael eu trin yn nawddoglyd a bron iawn nad ydynt yn cael y bai am broblemau'r plentyn; 'Maent yn gwneud i deimlo 'mod i'n rhan o'r broblem - ond rwyf am fod yn rhan o'r ateb', nid yw rhieni'n cael y wybodaeth sydd ei hangen arnynt i helpu eu plant ac, weithiau, mae hyn yn golygu eu bod, yn anfwriadol, yn gwneud pethau'n waeth. Roedd CAMHS yn amau'r ffordd rydym yn magu ac yn disgyblu'n plant; 'Mae'r dyfodol yn edrych yn ddu iawn'. Dywedodd nifer o rieni nad ydynt yn cael cymorth na gofal seibiant. Roedd un teulu wedi gwario 'degau o filoedd' yn ceisio cael gwasanaethau ers pan oedd eu plentyn yn ifanc iawn – drwy gyfreithwyr, asesiadau meddygol preifat ac ati – mae eu plentyn yn awr mewn uned breswyl ac yntau'n 15 oed.

Cynulliad
Cenedlaethol
Cymru
National
Assembly for
Wales

Dyma ddyweddodd rhai rhieni wrth yr Aelodau: 'Dim ond pan fydd rhieni'n defnyddio trais yn erbyn eu plant y bydd y gwasanaethau cymdeithasol yn ymyrryd - dydyn nhw ddim yn helpu teuluoedd pan fydd plant a phobl ifanc yn ymddwyn yn dreisgar tuag at eu rhieni, eu brodyr neu eu chwiorydd'; 'pan fu'n rhaid i mi ddefnyddio grym i atal fy mab, penderfynodd y gwasanaethau cymdeithasol ymchwilio'; roedd rhieni'n poeni am y dyfodol a'r hyn fydd yn digwydd pan fydd y plant yn eu harddegau; mae fy mab yn dreisgar tuag atom ni -mae'n codi ofn ar ei chwaer – rwyf wedi cael triniaeth gan fy meddyg teulu oherwydd bod fy mhlentyn wedi anafu fy ngên ac mae hefyd wedi torri gwefus fy merch - pe bai fy mhartner wedi gwneud hynny, mi fyddwn wedi cael help -'bydd fy mab yn lladd ei hun neu rywun arall – rwy'n sicr o hynny'. Mae CAMHS yn ein trin ni fel pe baem yn rhan o'r broblem. 'Roeddwn am gael cyngor gan nad oeddwn yn siŵr a ddylwn i fod yn cuddio cyllyll rhag fy merch a oedd yn bygwth cyflawni hunanladdiad - cefais y teimlad bod CAMHS yn meddwl 'mod i'n bod yn drafferthus'; froedd llawer o rieni'n absennol o'r gwaith, neu wedi bod yn absennol o'r gwaith, oherwydd salwch. 'Does dim cefnogaeth i rieni, gofawyr na brodyr a chwiorydd'.

Yr effaith ar blant a phobl ifanc: Dyma rai sylwadau a roddwyd i'r Aelodau: mae ein plant yn methu blynyddoedd 'gwerthfawr' – yr ysgol, cyfeillgarwch (wedi'u hynysu'n gymdeithasol); yr effaith ar eu hiechyd corfforol (colli pwysau); amseroedd aros hir i gael help – gwastraffu blynyddoedd e.e. rhwng 5 a 12 oed; rhieni'n cael eu hanfon o un gwasanaeth i'r llall ac yn y cyfamser 'does neb yn helpu fy mab'; oherwydd bod fy mhlentyn yn ymddwyn yn dda yn yr ysgol, nid oedd help ar gael – er ei bod yn dioddef yn dawel ac, yn y pen draw, bu'n rhaid iddi fynd i uned breswyl ar ôl ceisio cyflawni hunanladdiad sawl tro'; pan mae pobl ifanc yn cael eu derbyn i uned arbenigol ar gyfer plant neu oedolion, dim ond cael eu 'cadw yno' y maent yn hytrach na'u bod yn cael triniaeth; mae plant yn cael gwybod nad yw'r ffaith eu bod yn eu hanafu'u hunain yn fater digon difrifol iddynt gael gwasanaeth.

Cyllid / gwariant ataliol: Dywedodd nifer o rieni y byddai gofal i'w plant wedi costio llawer llai - yn emosiynol ac yn ariannol - pe baent wedi cael gwasanaethau'n gynt. 'Bu'n rhaid i fy merch adael uned arbenigol yn Llundain yn sydyn am resymau ariannol yn hytrach na rhesymau meddygol'. 'Rydym wedi gwario degau o filoedd o bunnoedd fel teulu' a bydd y gost i'r gwasanaeth iechyd gryn dipyn yn uwch yn y pen draw gan fod y person ifanc wedi gorfod mynd i leoliad drud y tu allan i Gymru.

Ysgolion: Cymysg oedd y profiadau o ran effeithiolrwydd ysgolion a gwasanaethau seicoleg addysgol. Ar y cyfan, negyddol oedd profiadau'r teuluoedd. Roedd rhieni/gofawyr yn teimlo nad oedd gan staff ysgolion y sgiliau, y profiad na'r ddealltwriaeth o ran materion iechyd meddwl plant neu o ran defnyddio gwasanaethau CAMHS. 'Nid yw'r athrawon yn cael eu hyfforddi i ymdrin â'r problemau', 'roedd fy mab yn cael ei drin fel plentyn drwg', 'roedd yr ysgol uwchradd yn wych, ond roedd yr ysgol gynradd yn ofnadwy'.

Cynulliad
Cenedlaethol
Cymru
National
Assembly for
Wales

Gwasanaethau cymdeithasol: Dyma rai sylwadau: nid yw CAMHS yn gallu cynnig gwasanaethau cymdeithasol; mae brwydr rhwng y gwasanaethau cymdeithasol a CAMHS o ran pwy sy'n gyfrifol am fy mhlentyn; bu'n rhaid i mi fynd â'm mab i'r gwasanaethau cymdeithasol pan oedd yn 15 oed a'i adael yno cyn i mi gael unrhyw fath o ymateb neu gymorth.

Y sector gwirfoddol / gwasanaethau cymorth ehangach: Roedd nifer o rieni/gofalwyr wedi cael cymorth da iawn gan grwpiau cymorth rhianta, ond dywedodd llawer eu bod wedi cael hyd iddynt eu hunain ac nad oedd CAMHS wedi'u cyfeirio atynt. 'Rhaid i'r teuluoedd ddarganfod hyn drostynt eu hunain'. Teimlai nifer o rieni fod prosiectau yn y trydydd sector y tu allan i wasanaethau arbenigol CAMHS wedi bod o gymorth mawr iddynt. Mae llawer o'r cyrsiau / prosiectau hyn yn y sector gwirfoddol naill ai'n dod i ben neu ar fin dod i ben oherwydd prinder arian.

Cyfathrebu / Cydgysylltu: Clywodd yr Aelodau nad oedd asiantaethau'n cyfathrebu â'i gilydd a bod angen i rywun heblaw'r rhiant / gofalwr gydgysylltu'r gofal. 'Mae angen tîm amlddisgyblaeth'; 'does dim digon o gyfathrebu'.

Cynulliad
Cenedlaethol
Cymru
National
Assembly for
Wales

